

III CURS D'ESTIU «COMTAT D'URGELL»

GENER GONZALVO

LUÍS AGEA

Per tercer any consecutiu, la Societat Catalana d'Estudis Històrics ha col·laborat en la celebració del Curs d'Estiu de la Càtedra d'Estudis Medievals «Comtat d'Urgell». El Curs, patrocinat pel Consell Comarcal de la Noguera, va tenir lloc a Balaguer els dies 13, 14 i 15 de juliol de 1998. A més de la nostra Societat, hi col·laboren la Facultat de Lletres de la Universitat de Lleida, l'Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida i l'Ajuntament de Balaguer, sota la coordinació de Flocel Sabaté, professor de la Universitat de Lleida, Gener Gonzalvo i Joan Farré, directors dels arxius històrics comarcals de Tàrrrega i Balaguer, respectivament.

El tema central del III Curs era sota el títol de «Creences i ètnies en una societat plural». De nou, la medievalitat se'ns ofería, mitjançant el comtat d'Urgell, com un marc idoni per reflexionar sobre els temors i les problemàtiques de la societat present. Indagar en les vies de convivència de tres cultures diferents —la cristiana, la musulmana i la jueva— en una societat plural, com fou el cas de l'Occident medieval, ens hauria d'aportar elements de reflexió sobre un present que ha d'encarar noves vies de convivència entre identitats diverses.

Val a dir que en la seva tercera edició, els cursos d'estiu «Comtat d'Urgell» estan plenament consolidats, amb un alumnat que ratlla el centenar de matriculats (que obtenen crèdits universitaris), d'entre els quals caldria destacar la presència d'estudiants, llicenciats i professors procedents d'instituts de secundària, vinguts no només de les comarques de Lleida, sinó de tot Catalunya, i àdhuc de València, Aragó i Occitània.

El curs, a banda de les conferències i debats acadèmics, tingué l'al·licient d'organitzar un sopar amb plats típics de la cuina cristiana, jueva i musulmana, comentats pel Dr. Antoni Riera. A més, s'organitzà un debat sota el títol «Nacionalisme i societat plural en el marc de l'Estat espanyol».

Va obrir les sessions el Dr. José Manuel Nieto, de la Universidad Complutense de Madrid, amb la ponència «Iglesia y poder en la génesis del estado moderno (siglos XIII-XV)». Començant per una teorització conceptual, analitzant la frontera entre la història i l'antropologia, Nieto se centrà en les capacitats polítiques que van tenir les diverses organitzacions eclesiàstiques, i també en les intenses relacions entre l'Església i l'Estat en la gènesi de l'Estat modern. Va concloure amb l'estreta relació entre l'Església i la política, tot precisant que els eclesiàstics serviren com a model politicoadministratiu per a la configuració de l'Estat.

La Dra. Jill Webster, professora de la Universitat de Toronto, impartí la ponència «Frares i fa-

mílies a la Catalunya medieval», és a dir, les relacions entre els frares i les famílies catalanes a la baixa edat mitjana. Destacà la gran influència dels ordes mendicants en la configuració de les ciutats, malgrat la decadència que patiren aquests ordes, sobretot al segle xv. Tot plegat va permetre que aquests frares mendicants influïssin en el desplegament del comerç i de la societat burgesa catalana.

El Curs va coincidir amb el IX centenari de la fundació de l'orde de Císter. Va ésser oportuna, doncs, la intervenció del Dr. Antoni Riera, de la Universitat de Barcelona, amb la ponència «Alimentació i ascetisme. El model cistercenc». Riera va fer aportacions sobre les relacions entre la dieta i l'ascetisme a Císter, tot comparant-lo amb el model cluniacenc, enllaçant-ho amb els diferents nivells de vida dels monestirs, i com l'alimentació va afavorir l'especialització entre els diferents cenobis. Dins d'aquest món del Císter, el Dr. Ermelindo Portela, de la Universitat de Santiago de Compostel·la, amb la seva ponència «El desierto, el mundo y los cistercienses», va estudiar la dicotomia entre oci i treball entre els cistercencs, i les contradiccions entre l'ideal de pobresa de Císter i la riquesa dels monestirs, atenent a les nombroses possessions i béns dels cenobis cistercencs.

La diversitat entre el cristianisme llatí i grec s'anà esquerdant a l'Europa medieval. Aquesta fou la problemàtica que tractà el Dr. Javier Faci, de la Universitat Rovira i Virgili, amb la seva ponència «Roma y Constantinopla: de la vinculación a la ruptura (siglos VIII-XI)». Faci examinà les relacions entre Roma i Constantinoble al llarg d'aquest període —en realitat, entre el nom llatí i grec—, amb aportacions sobre les innovacions de l'Església bizantina respecte al model romà.

La lluita entre les dues cultures majoritàries —cristians i musulmans— va ser abordada per dues ponències. En la primera, el Dr. Josep Hernando, de la Universitat de Barcelona, parlà de «La polémica cristiana antiislàmica», és a dir, quins eren els principals trets intel·lectuals dels cristians per lluitar contra els musulmans, i convèncer els creients que no es convertissin a l'islam. Per altra banda, la Dra. Maribel Fierro, del Consell Superior d'Investigacions Científiques, es plantejà la versió contrària: «La polémica islàmica anticristiana», basant-se en textos d'Anselm Turmeda i de l'Alcorà. Va insistir en la negació de l'autenticitat dels Evangelis per part dels musulmans, la negació de la Santíssima Trinitat, i afirmant la veracitat de les revelacions del profeta Mahoma.

El Dr. Emilio Cabrera, de la Universitat de Còrdova, va tractar dels «Mozárabes y muladíes. Dos grupos discriminados». Va insistir en la necessitat de trencar tòpics en aquest tema, i afirmà que la conquesta de la Península per part dels musulmans no va propiciar ràpides conversions, sinó una perllongada convivència entre les religions cristiana i musulmana.

En l'àmbit del judaisme, va destacar la conferència del Sr. Jaume Riera i Sans, arxiver de l'Arxiu Reial de Barcelona (ACA), amb la seva ponència «L'ideal de vida dels jueus». Jaume Riera va insistir en el fet que la presència de jueus a Catalunya només va durar uns 250 anys (des de mitjan segle XIII fins a l'expulsió de 1492). A Catalunya hi hagué la més gran concentració de jueus de tot Europa just abans de la pesta negra del 1348. Tots sabien llegir i escriure; hi havia un alt grau d'alfabetització entre els homes. Molts vivien del préstec. Els jueus catalans tenien oficis que els permetien tenir temps suficient per a l'estudi de la Bíblia i el Talmud. Quant a la dona jueva, Riera explicà que aquesta no comptava en les pregàries, no servia com a testimoni ni podia anar a les assemblees. La seva única funció era la criança dels fills.

En darrer terme, cal comentar la ponència del Dr. Ernest Lluch, de la Universitat de Barcelona, que enllaça el medievalisme del Curs amb l'època moderna a Urgell: «La construcció de la imatge de Catalunya a la Il·lustració. L'aportació de l'Escola de Bellpuig de les Avellanes». Aquest monestir premonstratenc, situat a l'antic territori del comtat d'Urgell, va portar a terme una veritable renovació historiogràfica i crítica de la història catalana, encapçalats per la figura de Jaume Caresmar. Ell i els seus col·laboradors, segons Ernest Lluch, van anar molt més enllà que la Universitat de Cervera, i van fer tres grans aportacions a la nostra cultura al segle XVIII: un catàleg d'escriptors catalans (embrió del famós Diccionari de Fèlix Torres Amat), una història econòmica que donaria el fruit amb Antoni de Capmany, i un important discurs de la Junta de Comerç de Barcelona. En definitiva, Lluch tancà el Curs amb brillantor, tot esperant que l'èxit de la convocatòria continués amb el IV Curs, dedicat al tema de la «Cultura i poder», a celebrar l'estiu del 1999.